

LES PINTURES ROMÀNIQUES

DE SANT JUST DE CASANOVES

(Illa, Rosselló)

L'amic Francesc Català, de Vinçà (Conflent), soci de la nostra entitat, ens ha tramès una còpia del reportatge publicat pel diari "Le Monde" de data 11 de desembre de 1980 (pàg. 21) a propòsit de l'espoliació de les pintures, del segle XI, de la capella de Sant Just de Casanoves a Illa (Rosselló), que resumim a continuació. Podrem veure que és un cas greu que afecta el nostre patrimoni artístic català, aquesta vegada amb la connivència vergonyant de l'administració francesa.

La capella de Sant Just de Casanoves, desafectada des del 1644, servia de magatzem rural i pertanyia a cinc propietaris amb caràcter indivís. El novembre de 1953 Marcel Durliat hi descobreix unes pintures murals romàniques del segle XI i avisa les autoritats; el batlle d'Illa demana d'ajornar la declaració de monument a fi de facilitar l'adquisició de la capella per part del municipi. Aprofitant aquesta demora el batlle mateix (l'informe no en dóna el nom) es posa d'acord amb dos dels cinc propietaris i per 3.000 francs venen les pintures a l'antiquari Marcel Simon de Vilanova d'Avinyó (Villeneuve-lès-Avignon) el qual arrencà les pintures el març de 1954.

Veient que ha estat enganyat, Marcel Durliat (aleshores conservador de monuments del "Pirineus Orientals") denuncia el fet a la premsa i a les autoritats estatals franceses i demana la declaració de monument i l'embargament de les pintures, però la capella es registra en el catàleg de monuments sense incloure-hi les pintures. Entretant els altres tres propietaris en indivís que no havien participat en la venda, interposen demanda judicial d'anul·lació de dita venda; guanyen el plet definitivament el 1960 i les autoritats judicials coandemnen l'antiquari a retornar les pintures, però la sentència executòria no es portarà mai a terme. Al mateix temps la direcció de Belles Arts francesa demana a Marcel Simon però aquest antiquari (defensat per Me. Taillade, actual president del consell regional LLenguadoc-Rosselló) és condemnat pel tribunal de Nîmes el 1957 a 750 francs de multa i a 1 franc simbòlic per dans y perjudicis, i el ministeri no continua les actuacions malgrat que el fet del delicte continua.

Entretant no se'n sap res de les pintures fins que un universitari català (no s'hi fa constar el nom) descobreix casualment que una part d'aquestes pintures són exposades al Museu d'Art i d'Història de Ginebra (a Suïssa). Aquesta descoberta commou la premsa local i el diari "Libération" de París amb data 15 de desembre de 1978 acusa el museu suís d'encobriment de frau, fet del qual també donen notícia els diaris suïssos, però el conservador del museu ginebrí presenta una demanda contra el diari "Libération" per difamació i amb data 5 de desembre de 1979 els tribunals de París condemnen el diari, ja que el museu suís posseeix un permís d'exportació en regla expedit pel ministeri francès i el servei de monuments històrics de França. Al mateix temps es descobreix que la resta de les pintures de la capella de Casanoves són en la col·lecció privada de la fundació Abegg, a Riggisberg, cantó de Berna, també amb permís en regla expedit per les autoritats franceses. A instàncies del consell general dels "Pirineus orientals" M.C. Pattyn, director del patrimoni del ministeri francès de cultura, el 4 d'agost de 1979 confirmava "que els frescos havien estat exportats legalment".

L'informe que reflecteix en el diari "Le Monde" aquesta actuació iniqua de l'administració francesa és signat per J.M. Mestres, mentre que el periodista Jean-François Brousse entrevista

Pere Ponsich (soci de la nostra entitat "Amics de l'Art Romànic"), actual conservador de monuments a la Catalunya del nord, el qual denuncia igualment els fets i acusa l'administració francesa de l'espoliació. Segons diu, Michel Denieul, director d'arquitectura, va complir el seu deure i va denunciar el fet a la direcció dels museus nacionals francesos a fi que atuessin l'exportació de les pintures, però aquest organisme, malgrat la decisió dels tribunals de justícia que sentencien la illegalitat de la venda, no solament no va exigir el compliment de les decisions judicials, sinó que, en lloc de controlar les obres d'art com és el seu deure, n'autoritza l'exportació fraudulenta.

El reportatge no dona gaire informació descriptiva de les pintures, només diu que són "le seul exemple connu (a territoire français) de la trasposition en peintures murals du style des manuscrits mozarabes, illustrés en particulier par les fameux Beatus des neuvième, dixième ouzième siècles".

L'anàlisi d'aquests fets ens indueix a fer diversos comentaris. En primer lloc es demostra la manca d'atenció suficient dels grans estats centralitzats envers el patrimoni artístic del que consideren de fet "zones perifèriques o marginals". Pel cantó nostre només cal veure la minsa quantitat que el pressupost de l'estat d'enguany assigna per a la conservació del patrimoni artístic a Catalunya, i els requeriments perquè siguin tornats a Madrid els quadres del museu de Vilanova i la Geltrú. Pel cantó francès els fets exposats són ben eloqüents de la posició de París. En segon lloc, pensem que davant els robatoris i espoliacions que pateixen els nostres museus i monuments, no ens hem de limitar a fer manifestacions lamentant els fets, sinó que hem de seguir el fil de la qüestió per desfer la troca. Els robatoris s'han de fer amb l'assessorament de persones expertes que seleccionin les peces i informin sobre llur valor i situació; al darrera hi ha d'haver tota una organització amb interessos molt forts a nivell internacional, i l'afer de les pintures de Casanoves ens mostra que aquestes organitzacions tenen connexions molt fortes per encobrir i legalitzar tota mena de béns artístics de procedència il·legal i traficant amb ells, i que, dissortadament cal desconfiar de la bona fe d'algunes institucions i persones d'aparença honorable, com poden ésser alguns comerciants i certes entitats privades (recordem que part de les pintures de Casanoves són en una fundació suïssa), malgrat que actuïn legalment, i aparentment sense afany de lucre, però amb un suport econòmic fort.

Mentre que no hi hagi prou voluntat o prou força per anar al fons de la qüestió per part de qui correspongui, tots els laments davant de robatoris i espolis seran música celestial amb què contenen els qui es dediquen sense escrúpols a aquests negocis que, no cal dir-ho, disposen de bons mitjans i actuen planificadament, per servir la gran demanda actual de béns artístics i arqueològics.

Josep MORAN i OCERINJAUREGUI

ESMENA:

En l'article *Llombard o "lombard"?* de Josep Moran i Ocerinjauregui, aparegut a la circular núm. 9 d'abril propassat, s'esmunyí un error que convé de rectificar. A la nota (1), allí on diu: Joan Coromines, *Llombardes i converses d'un fillòleg* (Barcelona, 1971), ha de dir: Joan Coromines, *Entre dos llenguatges*, I (Barcelona, 1976), veg. "palatalització de la L— inicial".